

Οικονομική, Θεσμική και Πολιτική Συγκρότηση της ΕΕ

Ν. Η Διεθνής Διάσταση της ΕΕ

Γιώργος Οικονόμου
Διδάσκων Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Περιεχόμενα ενότητας

- Δραστηριότητες της ΕΕ με διεθνή χαρακτήρα
 - Επίδοση, επιρροή της ΕΕ
- Θεσμική εκπροσώπηση και πολιτική παρουσία της ΕΕ σε Διεθνείς Οργανισμούς (ΔΟ)
 - π.χ. ΟΗΕ
- Κινητοποίηση της ΕΕ στα εξωτερικά σύνορά της και στον υπόλοιπο κόσμο
 - Μεταφορά γνώσης, παροχή αναπτυξιακής βοήθειας

Μαθησιακοί στόχοι – λέξεις κλειδιά

Οι σπουδαστές να είναι ικανοί:

- Να συζητούν τους **λόγους** ανάπτυξης δραστηριοτήτων διεθνούς χαρακτήρα της ΕΕ
- Να εξετάζουν κριτικά τον **διεθνή ρόλο** της ΕΕ και να διακρίνουν τον **αντίκτυπο** της δράσης της
 - Συμμετοχή της Ε.Ε. σε διεθνείς οργανισμούς
 - Αναπτυξιακή δράση σε γειτονικές / τρίτες χώρες
- **Λέξεις-κλειδιά:**
 - «Παγκόσμια Ευρώπη», διεθνείς οργανισμοί, αναπτυξιακή βοήθεια, μεταφορά τεχνογνωσίας, διεθνής δραστηριοποίηση (“EU actorness”)

Η ΕΕ στη διεθνή σκηνή

- “Raison d’être” διεθνούς δράσης (της ΕΕ)
 - Η **πολυμέρεια** (vs. διμερείς / μονομερείς δράσεις, π.χ. παρεμβάσεις σε χώρες) ως μέθοδος επίλυσης διεθνών προβλημάτων (π.χ. τρομοκρατία)
 - **«Αποτελεσματική πολυμέρεια»**
 - Αποτελεσματική πολυμέρεια (effective multilateralism”) ως μέθοδος/τρόπος διεθνούς δραστηριοποίησης της ΕΕ
 - Αποδεκτή αρχή ως τέτοια ή τρόπος προώθησης των Ευρωπαϊκών συμφερόντων;
 - “win-win” συνεργασία για ΕΕ και ΔΟ;
 - Π.χ. αυξάνεται η αποτελεσματικότητα του ΟΗΕ με τη συμμετοχή της ΕΕ στους κόλπους του (και αντίστροφα)

Η ΕΕ στη διεθνή σκηνή

- Η αποτελεσματικότητα της δράσης της ΕΕ σε διεθνές επίπεδο (π.χ. σε διεθνείς οργανισμούς) είναι συνάρτηση της ικανότητάς της να διαμορφώνει κοινό, συνεκτικό πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών
 - “External effectiveness” based on “internal effectiveness” (Verlin Laatikainen και Smith, 2006, p. 10)

Εκπροσώπηση της ΕΕ στο εξωτερικό

- Η Ένωση μπορεί να συνάπτει συμφωνία με μία ή περισσότερες τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς
 - «όταν το προβλέπουν οι Συνθήκες ή για την επίτευξη, [...] στο πλαίσιο των πολιτικών της Ένωσης, ενός εκ των στόχων που καθορίζονται από τις Συνθήκες, ή προβλέπεται σε νομικά δεσμευτική πράξη της Ένωσης ή ακόμη ενδέχεται να επηρεάσει κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους»

Συνεργασία της ΕΕ με διεθνείς οργανισμούς

- Η Ένωση καθιερώνει κάθε πρόσφορη μορφή συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς
 - ΟΗΕ και ειδικευμένους οργανισμούς τους, Συμβούλιο της Ευρώπης, ΟΑΣΕ, ΟΟΣΑ
- Η εκπροσώπηση ανατίθεται στην Επιτροπή και στον Υπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα ΕΠΠΑ
- Οι **αντιπροσωπείες της Ένωσης** στις τρίτες χώρες και στους διεθνείς οργανισμούς εκπροσωπούν την Ένωση.
 - Οι αντιπροσωπείες βρίσκονται υπό την εξουσία του Υπατου Εκπροσώπου της Ένωσης και ενεργούν σε στενή συνεργασία με τις διπλωματικές και προξενικές αποστολές των κρατών μελών

Συνεργασία της ΕΕ με διεθνείς οργανισμούς

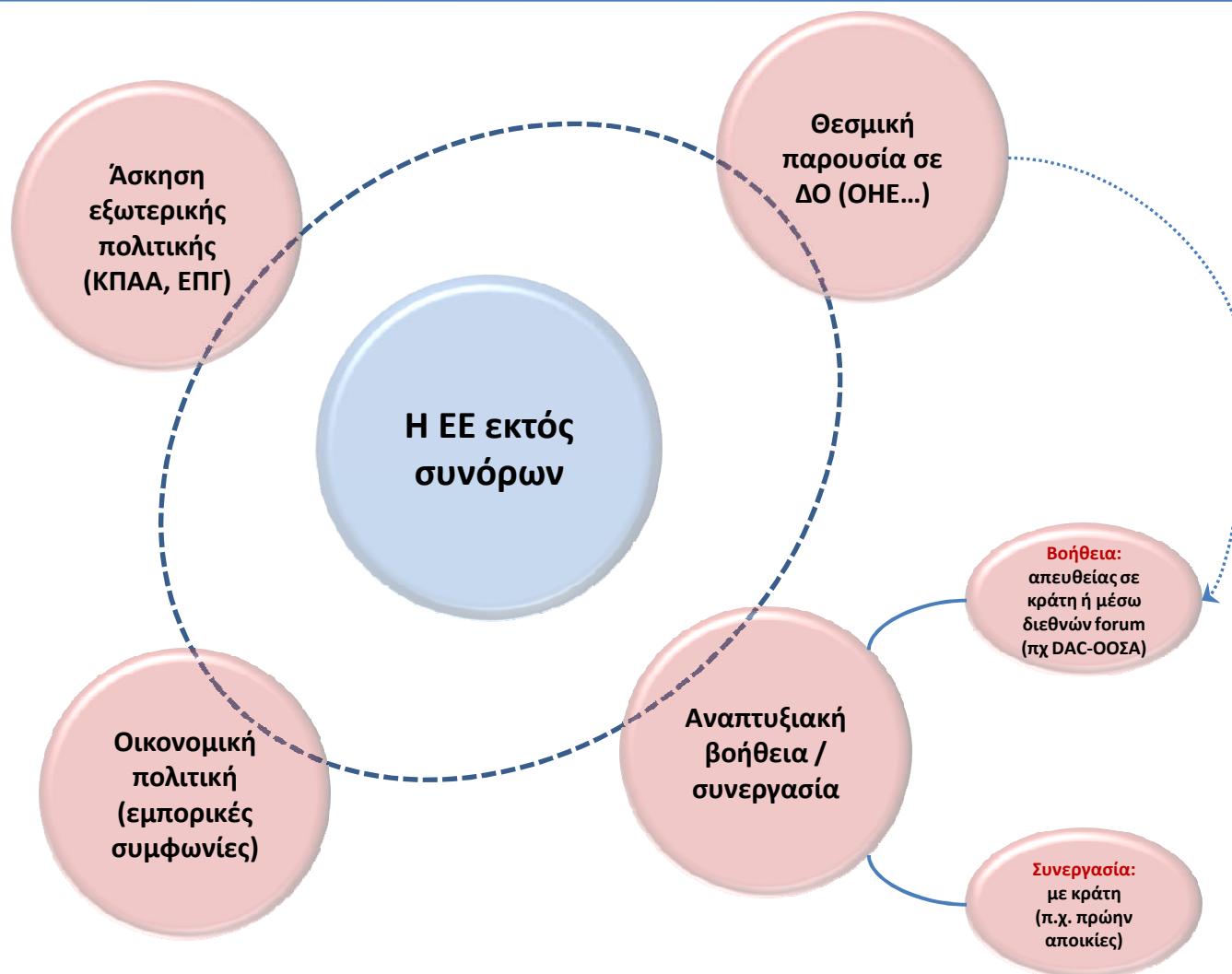
Διαδικασίες:

- Το Συμβούλιο εγκρίνει την έναρξη διαπραγματεύσεων, εκδίδει οδηγίες διαπραγμάτευσης, επιτρέπει την υπογραφή και συνάπτει τις συμφωνίες
 - Η Επιτροπή, ή ο Ύπατος Εκπρόσωπος ΕΕ (όταν η σχεδιαζόμενη συμφωνία αφορά αποκλειστικά ή κυρίως την ΚΕΠΠΑ), υποβάλλει συστάσεις στο Συμβούλιο, το οποίο εκδίδει απόφαση που επιτρέπει την έναρξη διαπραγματεύσεων και ορίζει, ανάλογα με το περιεχόμενο της συμφωνίας, τον διαπραγματευτή ή τον επικεφαλής της διαπραγματευτικής ομάδας της ΕΕ
- Το Συμβούλιο μπορεί να απευθύνει οδηγίες στον διαπραγματευτή και να ορίζει ειδική επιτροπή, σε διαβούλευση με την οποία πρέπει να διεξάγονται οι διαπραγματεύσεις.
- Περιθωριακός ο ρόλος του ΕΚ (ακρόαση διαπραγματευτή σε Επιτροπή του ΕΚ)

Χαρακτηριστικά διεθνούς δράσης της ΕΕ

- Περίπλοκες διαδικασίες ανάλογα με το χαρακτήρα της Συμφωνίας που συνάπτει η ΕΕ
 - Αν δεν υπάρχουν θεσμικές προεκτάσεις ή συνέπειες στον π/υ -
-> ΣΝΔ (Συμβούλιο: ειδική πλειοψηφία)
 - Ευρύτερες συμφωνίες (συνεργασίας, σύνδεσης) =>
δυσκολότερες διαδικασίες (Συμβούλιο: ομοφωνία)
- Η ΕΕ δεν έχει αποκλειστικό δικαίωμα διαπραγμάτευσης διεθνών συμφωνιών που αφορούν εσωτερικές πολιτικές της
 - Μεικτή αρμοδιότητα – πρακτικά, διττό σύστημα:
 - Αν υπάρχει αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ (π.χ. αλιεία) => η Επιτροπή ως διαπραγματευτής
 - Αν υπάρχει μεικτή (συντρέχουσα) αρμοδιότητα (π.χ. περιβάλλον) => η Επιτροπή εξ ονόματος της ΕΕ και τα κ-μ εξ ονόματός τους
 - Κλειδί: **συντονισμός** για αποτελεσματική επιρροή
 - » Περιβαλλοντική πολιτική: η ΕΕ ως παγκόσμιος ηγέτης
 - _> 30 πολυμερείς περιβαλλοντικές συμφωνίες

Η ΕΕ στη διεθνή σκηνή

Η ΕΕ στον ΟΗΕ

Η ΕΕ στον ΟΗΕ

- Αντιπροσωπεία της ΕΕ στον ΟΗΕ (μετά τη ΣΛΕΕ)
 - Οριοθετημένες αρμοδιότητες / ικανότητες
 - Για ανάπτυξη θέσης της ΕΕ από μόνη της και δίχως αρμοδιότητα για να μιλήσει εκ μέρους της ΕΕ δίχως προηγούμενη κοινή θέση των κρατών μελών
- Εθελοντικός συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών υπό την αιγίδα της αντιπροσωπείας της ΕΕ και την υποστήριξη της EEAS
- Η ΕΕ στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ: παίγνιο «τριών επιπέδων»
 - Αρχικά, κάθε κράτος μέλος (Υπ. Εξωτ.) διαμορφώνει προτιμήσεις (εθνική θέση)
 - Έπειτα, τα κράτη μελή επιδιώκουν να διαμορφώσουν μια κοινή θέση
 - Τέλος, η ΕΕ (η Αντιπροσωπεία της ΕΕ ή κράτος μέλος) διαπραγματεύεται στο όνομα της ΕΕ. Μόνον όταν ο συντονισμός της αντιπροσωπείας της ΕΕ καταλήγει να διαμορφώσει κοινή θέση, άρα ο αντιπρόσωπος της ΕΕ να μιλήσει στο όνομα της ΕΕ, μπορεί η ΕΕ να μετατραπεί σε αποτελεσματικό δρώντα επί του ψηφίσματος του ΟΗΕ (ΓΣ)

Η ΕΕ (με μια «φωνή»;) στον ΟΗΕ

- Διαπραγματευτική ικανότητα των κρατών μελών της ΕΕ στον ΟΗΕ
 - Στην περίπτωση **κοινής θέσης**:
 - **αποτελεσματικότερη διαπραγμάτευση** υπό την απειλή μη υποστήριξης (ασυμφωνίας) του ψηφίσματος της ΓΣ από τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ.
 - πειθώ «διαπραγματευτή» μέσω **συνεκτικών επιχειρημάτων** (νομικά, τεχνικά, κανονιστικά, εμπειρικά)
 - Περισσότερες ψήφοι, **πιθανότητες μεγαλύτερης επιρροή**
 - Στην περίπτωση **απουσίας κοινής θέσης**: **δυσκολότερη η άσκηση επιρροής** για μεμονωμένα κράτη μέλη ή ομάδες
 - Λιγότερες ψήφοι, **μικρότερη επιρροή**
- Η ΕΕ έχει περιορισμένη: αρμοδιότητα, αυτονομία και (ενίοτε) εσωτερική συνοχή, στις διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της ΓΣ του ΟΗΕ
 - Αυξημένες πιθανότητες άσκησης επιρροής με υιοθέτηση θέσεων που βασίζονται σε παγκόσμια αποδεκτές νόρμες, επιστημονικά ευρήματα, οικουμενικές αξίες

Πηγή: Panke (2014, pp. 1052, 1062).

«Συνοχή» της ΕΕ στον ΟΗΕ

Table 1.1 EU member-state voting cohesion during UN General Assembly roll-call votes, 1991–2000

	1991–92 (%)	1992–93 (%)	1993–94 (%)	1994–95 (%)	1995–96 (%)	1996–97 (%)	1997–98 (%)	1998–99 (%)	1999– 2000 %	2000–01 (%)	2001–02 (%)	2002–03 (%)
No. of votes	73	73	63	65	69	74	69	61	69	67	67	73
Austria	Non-member	Non-member	Non-member	95.4	97.1	93.2	95.7	96.7	95.7	98.5	95.5	93.2
Belgium	97.3	100	98.4	95.4	94.2	94.6	98.6	98.4	98.6	98.5	100	97.3
Denmark	89	93.2	93.7	98.5	100	97.3	95.7	98.4	98.6	98.5	95.5	98.6
Finland	Non-member	Non-member	Non-member	93.8	94.2	95.9	94.2	93.4	98.6	95.5	98.5	95.9
France	89	90.3	79.4	75.4	79.7	89	88.4	86.9	84.1	86.6	86.6	84.9
Germany	93.2	No data ¹	No data	No data	95.7	97.3	98.6	98.4	95.7	97.0	98.5	93.2
Greece	75.3	83.6	81	95.4	89.9	Insufficient data	97.1	98.4	98.6	100	98.5	95.9
Ireland	83.6	86.3	87.3	92.3	94.2	91.9	94.2	95.1	92.8	94.0	91.0	91.8
Italy	98.6	100	100	95.4	95.7	98.6	97.1	100	98.6	97.0	95.5	94.5
Luxembourg	100	100	100	95.4	95.7	97.3	95.7	98.4	98.6	97.0	97.0	100
Netherlands	97.3	100	98.4	92.3	92.8	95.9	97.1	98.4	97.1	97.0	100	93.0
Portugal	91.8	93.2	95.2	98.5	98.6	98.6	98.6	98.4	98.6	98.5	97.0	87.7
Spain	78.1	84.9	82.5	95.4	95.7	95.9	98.6	98.4	98.6	98.5	95.5	94.5
Sweden	Non-member	Non-member	Non-member	95.4	97.1	93.2	94.2	96.7	94.2	100	94.0	93.2
United Kingdom	80.8	82.2	81	76.9	84.1	91.9	88.4	88.5	88.4	88.1	88.1	86.3
Overall Cohesion*	52.7	54.8	60.3	63.1	66.7	77.0	78.3	85.2	78.2	79.1	76.1	69.9

Notes: * The overall cohesion score reflects the number of votes in which all members voted exactly the same way. National figures reflect the percentage of votes in which a country voted with the EU majority. When two member states dissented on the same vote, this was only counted as a single non-compliant vote in overall cohesion. Non-votes by member states were counted as non-compliant.

¹ Data missing for Germany for entire session in the Index to Proceedings.

Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ)

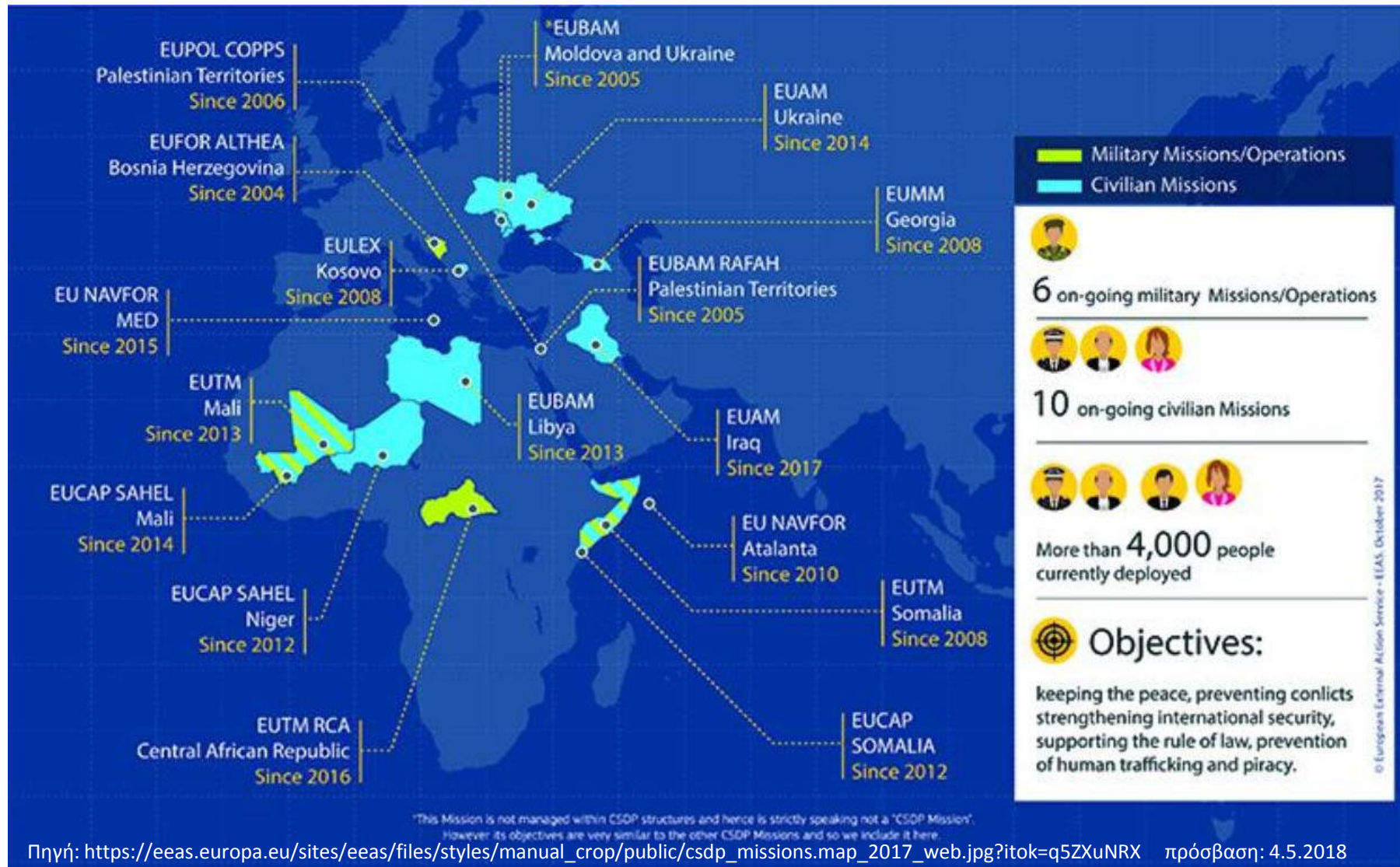
Βασικά χαρακτηριστικά ΚΠΑΑ

- Ενσωματωμένη στην ΚΕΠΠΑ
 - Μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (Ελσίνκι, 1999)
 - Δεδομένο: δεν υπάρχει στρατός της ΕΕ
 - Τα κράτη μέλη της συνεισφέρουν δυνάμεις οι οποίες τίθενται υπό τη σημαία της ΕΕ
 - Συνιστά τον λειτουργικό βραχίονα της ΚΕΠΠΑ
 - Σε θέματα ασφάλειας και άμυνας με χρήση στρατιωτικών και μη μέσων
 - Στόχοι
 - Πρωτίστως: ασφάλεια
 - Αποστολές “Petersberg” (ανθρωπιστική βοήθεια, ειρηνευτικές αποστολές, αποστολές διάσωσης)
 - Εντάσσεται στο ΝΑΤΟ και στη διατλαντική συμμαχία
 - Η ΕΕ ενεργεί «αυτόνομα» μόνον όταν το ΝΑΤΟ δεν αναλαμβάνει δράση
 - Δράσεις: εκπαίδευση αστυνομικών, στρατιωτών και ακτοφυλάκων, στήριξη στην ανοικοδόμηση κρατών από εμφύλιο, καταπολέμηση της πειρατείας (Αφρική)

Διαδικασίες πολιτικής

- Διακυβερνητική φύση
 - Όταν θέματα ασφάλειας περιλαμβάνονται στην ατζέντα συζητήσεων του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, παρίστανται μαζί με τους Υπουργούς Εξωτερικών και οι Υπουργοί Άμυνας
 - Περιστασιακά, οι Υπουργοί Άμυνας συνεδριάζουν και μόνοι τους
 - » Δυο όργανα αποκλειστικά για την ΚΠΑΑ (Στρατιωτική Επιτροπή και Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ)

Επιχειρήσεις στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ

Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ)

Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας:

Βασικά χαρακτηριστικά

- Εκκίνηση: 2003/4. Αναθεώρηση: 2011, 2015
 - Raison d'être: να φέρει κοντά κράτη μέλη της ΕΕ με γειτονικά κράτη εκτός ΕΕ, με στόχο την προαγωγή θεμάτων που αφορούν την ευημερία των πολιτών, τη σταθερότητα (πολιτική + οικονομική) και την ασφάλεια για όλους τους εμπλεκόμενους
 - Δίχως προοπτική ένταξης των γειτονικών κρατών
 - Στόχοι:
 - Προώθηση δημοκρατικών αξιών και θεμελιωδών ελευθεριών
 - Προαγωγή τομεακής και διατομεακής συνεργασίας
 - Υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης, καλλιέργεια καλών σχέσεων γειτονίας
 - Δράσεις σε τομείς
 - Ενέργεια, απασχόληση, εκπαίδευση και κατάρτιση, μεταφορές, υποδομές, γεωργία, μετανάστευση κ.α.
 - Γεωγραφικό πεδίο δράσης: Ανατολικά (6 χώρες) και νότια σύνορα (10 χώρες) ΕΕ
 - Χρηματοδοτικό εργαλείο πολιτικής: Μέσο Ευρωπαϊκής Γειτονίας (ENI)
 - 2014-2020: 15,4 δις ευρώ
 - 80% διμερή προγράμματα συνεργασίας (ΕΕ και γείτονα χώρα), 15% πολυμερή, 5% διασυνοριακή συνεργασία
 - Σημαντικός ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών (υλοποίηση)
-

ΚΕΠΠΑ και ΕΠΓ (γειτονικές χώρες)

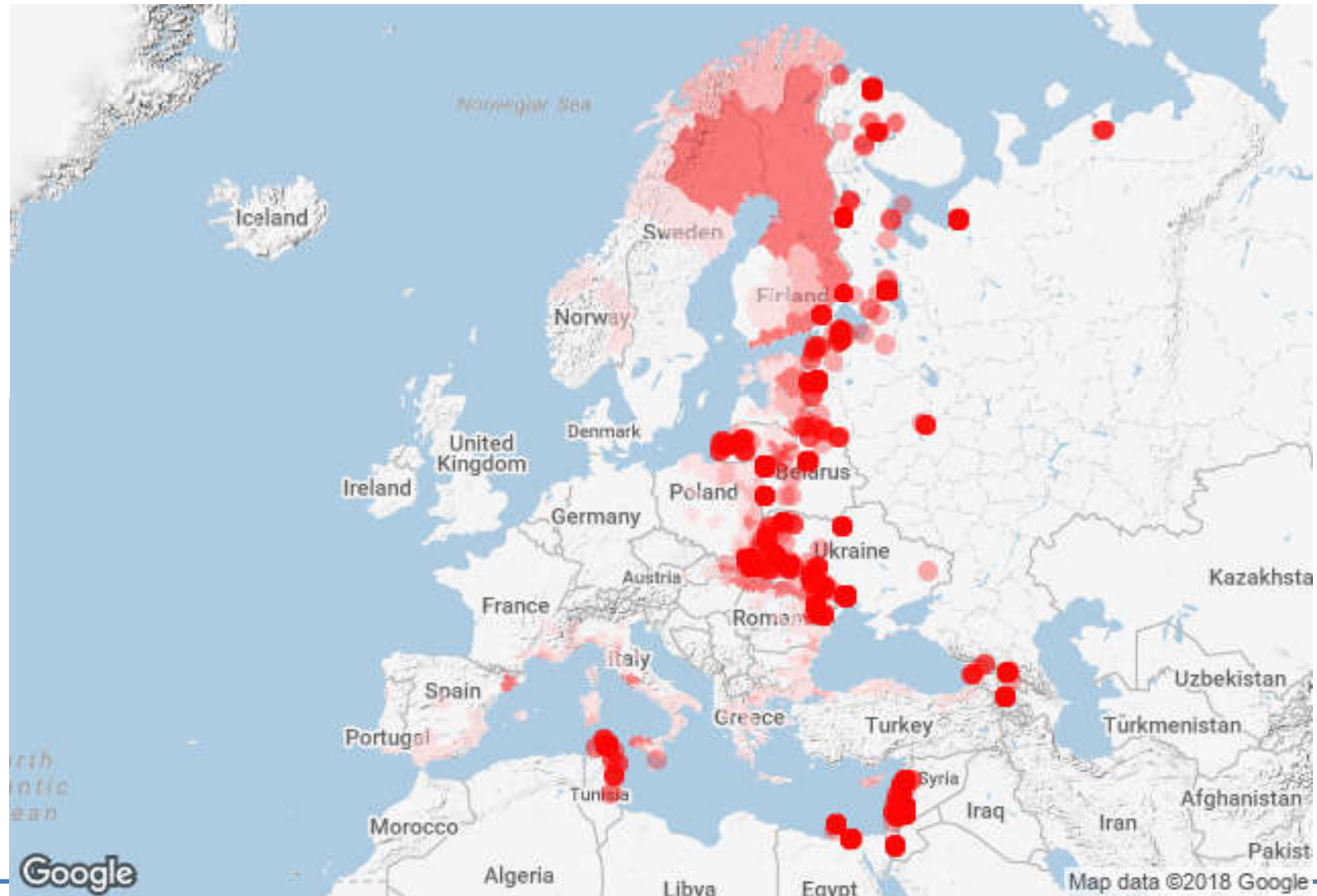
EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY

EU cooperation with its neighbours

Πηγή: European Commission (2018).

Υλοποίηση δράσεων ΕΠΓ (ΕΝΡΠ 2007-2013)

Εμπορική πολιτική

Βασικά χαρακτηριστικά

- Η εμπορική πολιτική είναι τομέας **αποκλειστικής** αρμοδιότητας της ΕΕ
 - Τα κράτη μέλη ΔΕΝ μπορούν να νομοθετήσουν διμερείς συμφωνίες διεθνούς εμπορίου
 - Έως περίπου τα τέλη του 1990 εργαλείο της πολιτικής ήταν, κυρίως, η επιβολή (ή μη) δασμών
 - Μετά το Μάαστριχτ, Νίκαια και ΣΛΕΕ --> επέκταση εργαλείων και πεδίων
 - **Περιλαμβάνονται:** ΞΑΕ, εμπόριο υπηρεσιών, δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (μερικώς)
 - Στην πράξη, οι Συνθήκες αναθέτουν στην Επιτροπή και ο αρμόδιος Επίτροπος διεξάγει τις διαπραγματεύσεις για σύναψη εμπορικής συμφωνίας, βάσει εντολών από Συμβούλιο + Κοινοβούλιο («Οδηγίες Διαπραγμάτευσης»)
 - Η Επιτροπή είναι αρμόδια για την επιβολή και τήρηση των Συμφωνιών (βάσει και των κανόνων του ΠΟΕ)

Βασικά χαρακτηριστικά

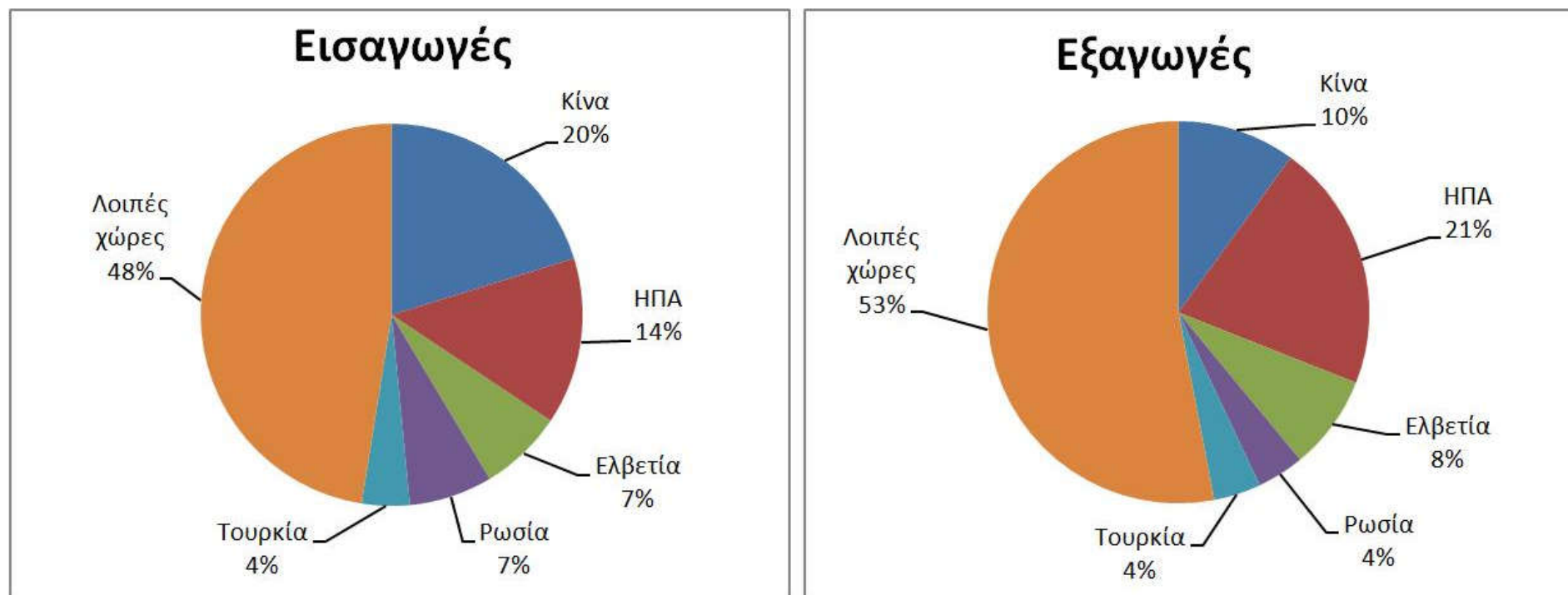
- Μέσα πολιτικής
 - Για το μεγαλύτερο διάστημα
 - Αμοιβαίες περικοπές δασμών βάσει ΣΕΕ με άλλους Ευρωπαίους (π.χ. διμερείς συμφωνίες ΕΕ-ΕΖΕΣ, 1973)
 - Αμοιβαίες περικοπές δασμών με μη ευρωπαϊκές πλούσιες χώρες βάσει ΠΟΕ
 - Μονομερείς δασμολογικές προτιμήσεις για τις αναπτυσσόμενες χώρες
 - Από το 2006, στρατηγική «**Η Ευρώπη στον Κόσμο**»
 - Στρατηγική παγκόσμιου επιπέδου για την πολιτική εμπορίου της ΕΕ
 - ASEAN, Ινδία, Κορέα, Mercosur ως εταίροι προτεραιότητας για νέες ΣΕΕ
- Στην πράξη: εμπορικές συμφωνίες με Σιγκαπούρη (2019), Κορέα (2011),
 - ΗΠΑ, Καναδάς;
 - Αλλά και: διαφωνίες (π.χ. Γαλλίας-ΗΠΑ)
 - Απειλή επιβολής δασμών

Δύνανται υποεθνικές αρχές (εντός ΕΕ) να μην επιτρέψουν εφαρμογή; (βλ.: ομοσπονδιακά vis-à-vis ενιαία κράτη)

Η ΕΕ στο παγκόσμιο εμπορικό σύστημα 1/2

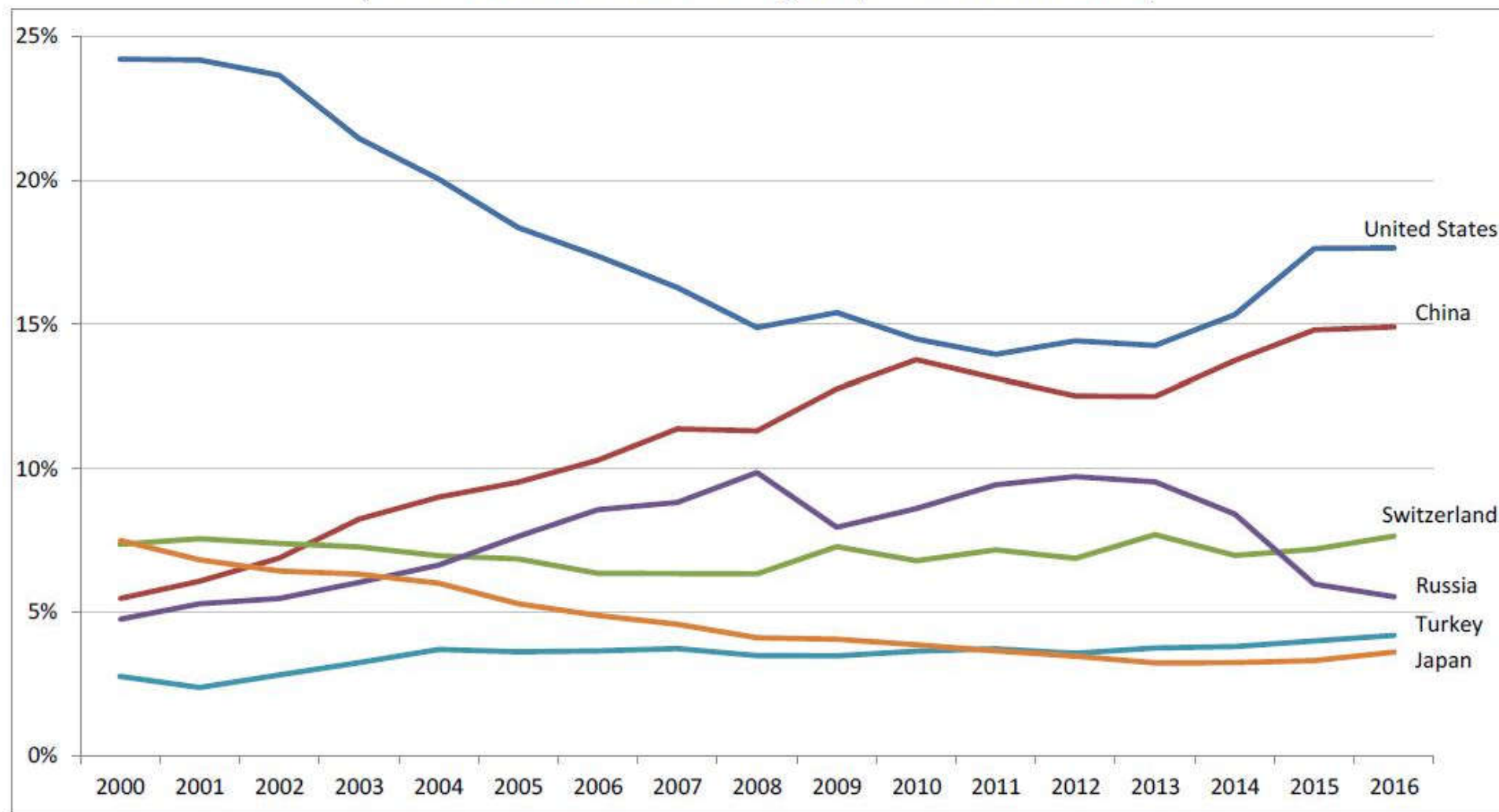
- Εμπόριο αγαθών 2016 (Ε.Ε. – 5 πρώτα κράτη)

Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/trade-in-goods-2016>

Η ΕΕ στο παγκόσμιο εμπορικό σύστημα 2/2

EU top trading partners, 2000-2016
(Share in total extra-EU trade in goods, based on trade value)

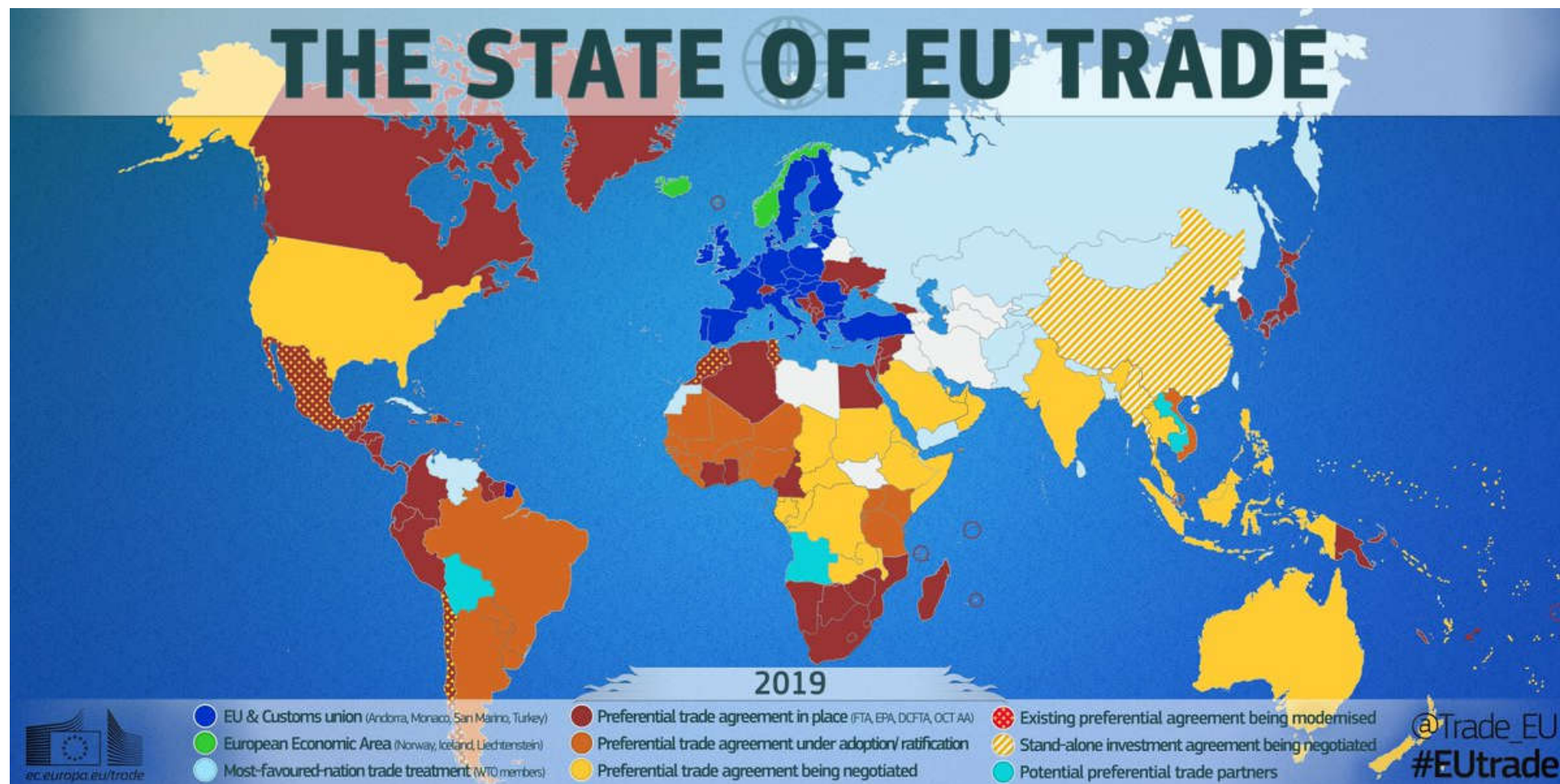
Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7958465/6-29032017-AP-EN.pdf/6ab52f0c-de18-42c3-aa65-28e1a1675213>

KST

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και
Αυτοδιοίκησης

26

ΕΕ και διεθνές εμπόριο

Αναπτυξιακή βοήθεια και συνεργασία

Υιοθέτηση «διεθνών αιτημάτων» από την ΕΕ

- ΟΗΕ

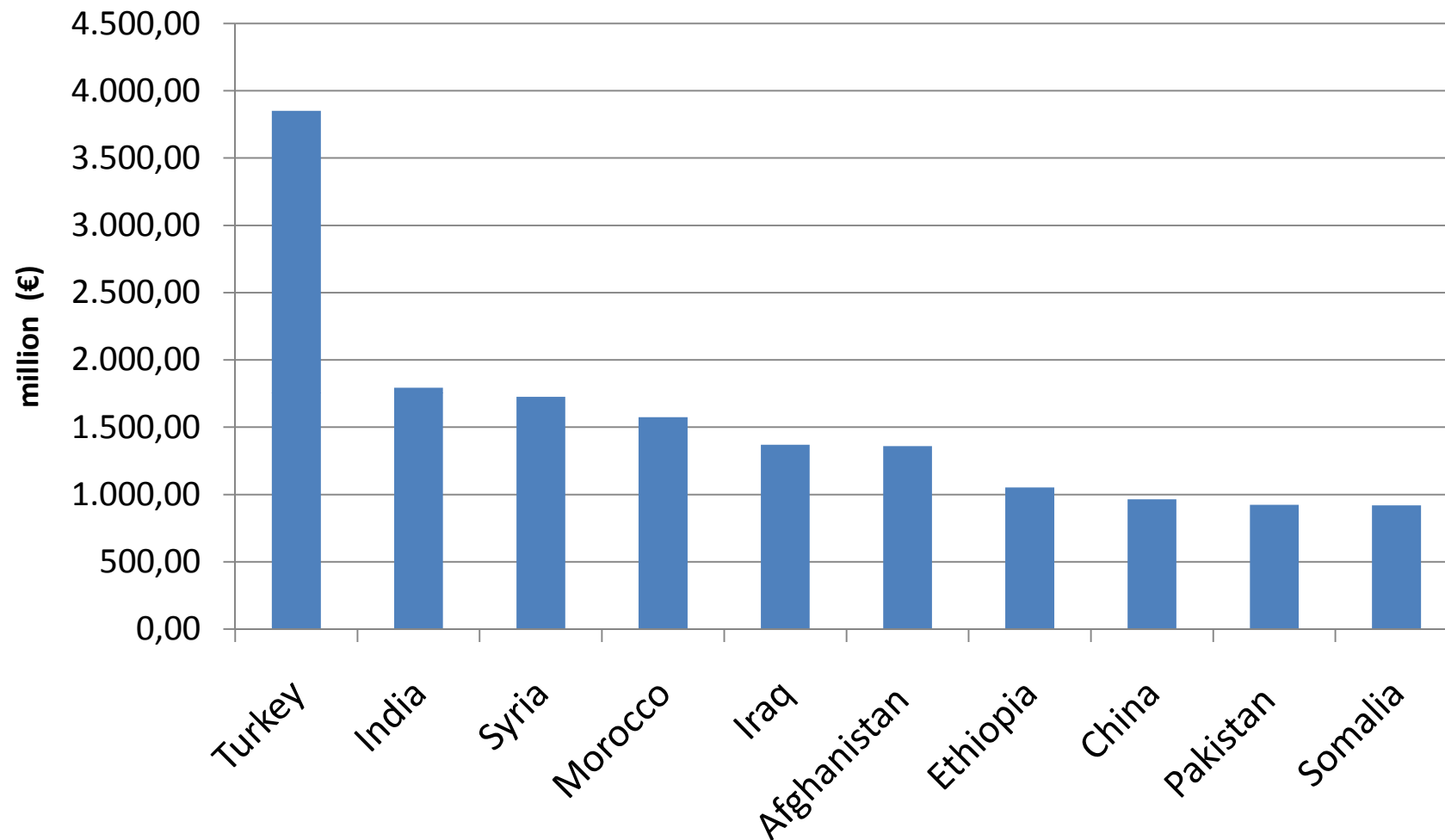
- Agenda 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη

- Προαγωγή/προάσπιση οικουμενικών αξιών και δικαιωμάτων
 - Αξιοπρέπεια, ισότητα καταπολέμηση πείνας και φτώχειας
 - Προστασία του πλανήτη
 - Κοινωνική και οικονομική ευημερία
 - Ειρήνη
 - Διεθνής συνεργασία
 - Υπέρ των αδυνάτων

Χορήγηση αναπτυξιακής βοήθειας και συνεργασία

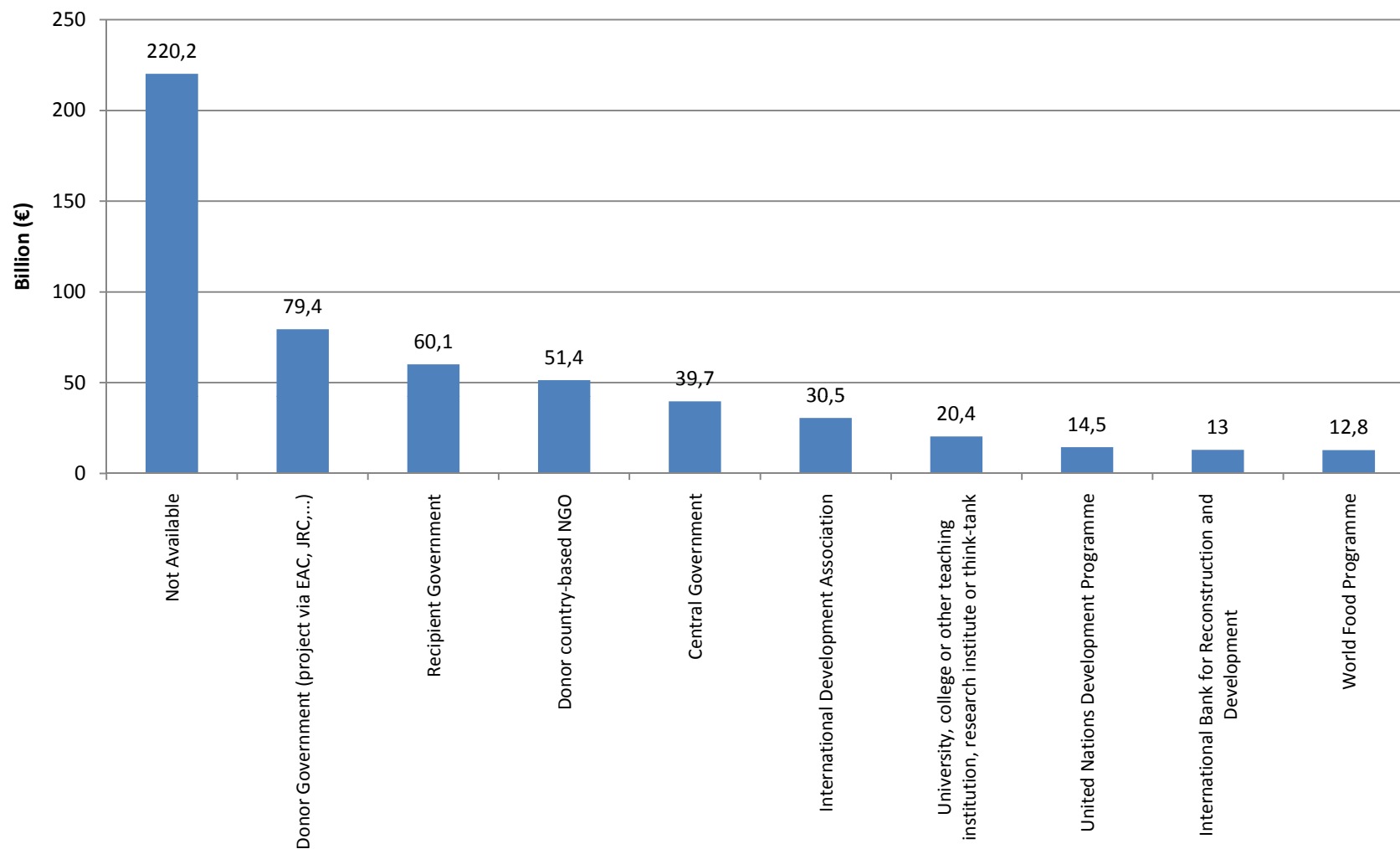
- Η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος χορηγός (/δωρητής) αναπτυξιακής βοήθειας στον κόσμο
 - ~ 0,7% ετησίως του Ενωσιακού ΑΕΕ
 - 2018: 74,4 δις ευρώ (OECD-DAC)
 - 57% της παγκόσμιας αναπτυξιακής βοήθειας (μεταξύ των χορηγών OECD-DAC)
- Συνεργασία
 - Ομάδες χωρών της Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού (ACP) (συμπεριλαμβανομένων πρώην αποικιών)

Διεθνής βοήθεια: εκταμιεύσεις ΕΕ σε τρίτες χώρες* (2017)

* Εμφανίζονται οι 10 χώρες με τα μεγαλύτερα ποσά λήψης βοήθειας. Περισσότερα βλ.: https://euaidexplorer.ec.europa.eu/content/explore/organisations_en

Εκταμιεύσεις διεθνούς βοήθειας (ωφελοούμενοι, 2007-2020)

Πηγή: https://euaidexplorer.ec.europa.eu/content/explore/organisations_en (πρόσβαση: 7.6.2020)

Σύνοψη

- «Βήματα προς τα εμπρός» για την αύξηση του διεθνούς «αποτυπώματος» της ΕΕ
 - Δημιουργία νέων θεσμών (Πρόεδρος Ευρ. Συμβ., Υπατος Εκπρόσωπος ΕΕ), όμως η διαδικασία παραγωγής πολιτικής δεν ευνοεί «άλματα» ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης
 - Διακυβερνητικές διαδικασίες, ρόλος Συμβουλίου ΕΕ
 - Πολυμέρεια (vs διμερείς/μονομερείς σχέσεις)
 - Ευαίσθητοι τομείς που βρίσκονται στον πυρήνα της κρατικής κυριαρχίας
 - Προοδευτική η μεταβολή της αντίληψης για το διεθνή ρόλο και την παρουσία της ΕΕ
 - Στο εσωτερικό της ΕΕ και έναντι τρίτων
-